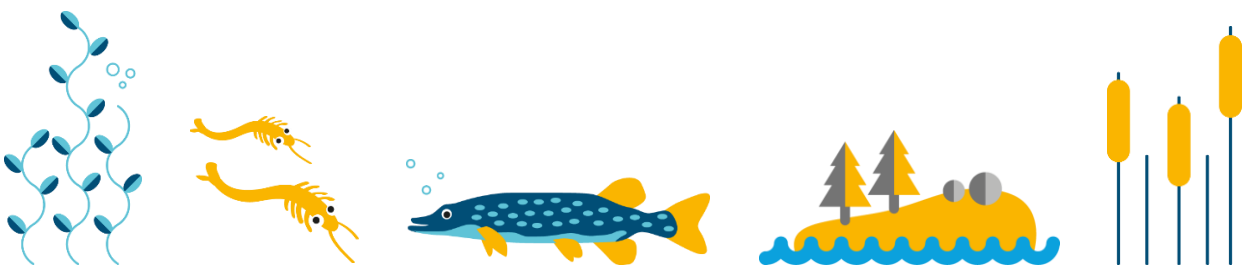

VESIENSUOJELUN **TEHOSTAMIS-** OHJELMA

Vesiensuojelun tehostamisohjelma

Vuosiraportti 2019-2023

Sisällys

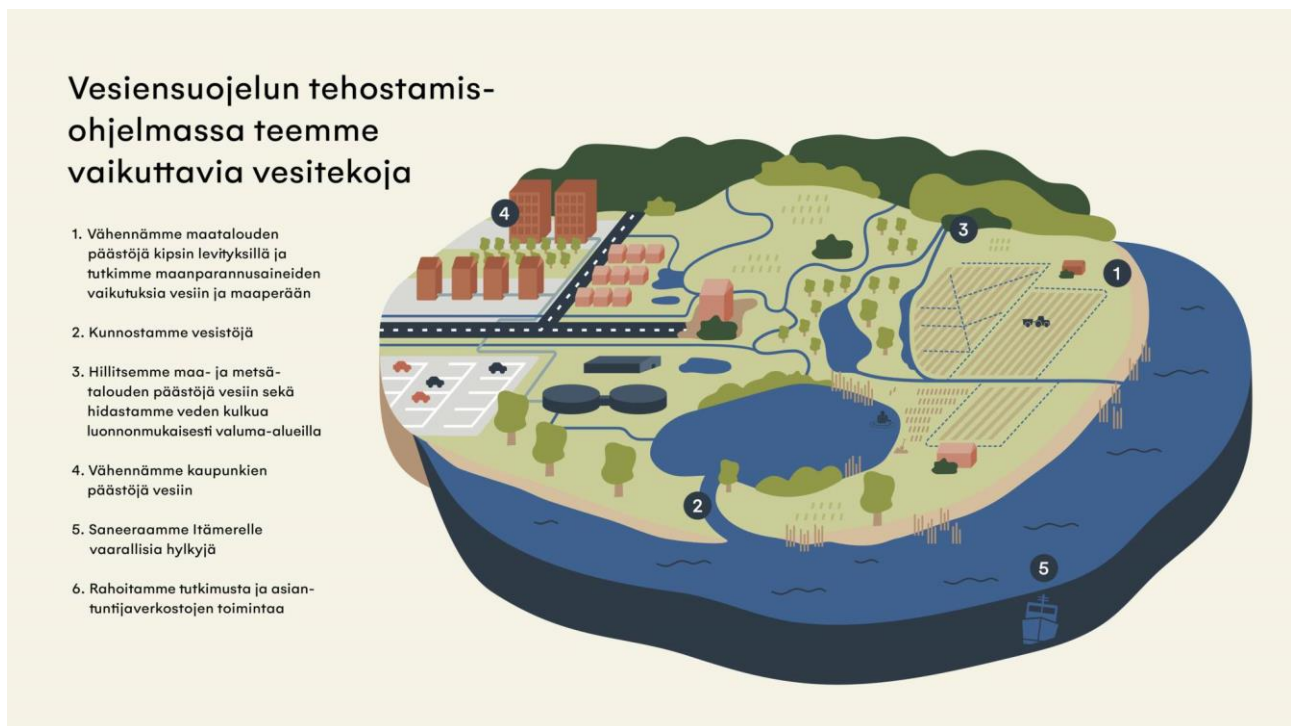
1. Johdanto	1
2. Ohjelman vaikuttavuuden seuranta ja arviointi	2
3. Ohjelman toimeenpano ja välitulokset	2
3.1 Maanparannusaineet maatalouden ravinnekuormituksen vähentämisessä.....	3
Peltojen kipsikäsitteily.....	3
Teeman toimeenpanoa tukeva tutkimus.....	6
3.2 Valuma-aluelähtöinen vesienhallinta maa- ja metsätaloudessa	8
Teeman toimeenpanoa tukeva tutkimus	10
3.3 Vesistökuunnostukset	11
Teeman toimeenpanoa tukeva tutkimus	14
3.4 Alueellisten asiantuntijaverkostojen vahvistaminen	14
3.5 Kaupunkivesien hallinta ja haitalliset aineet.....	15
Teeman toimeenpanoa tukeva tutkimus.....	18
3.6 Hylkyjen saneeraus.....	18
3.7 Itämeren ja vesien tilan selvitykset ja tutkimus (MAAMERI-hanke)	20
4. Ohjelman määrärahan käyttö	21
5. Ohjelman viestintä	22
Ympäristöministeriön viestintätoimien suunnittelu ja organisointi	22
Ohjelman hankkeiden viestintätoimet.....	23
Liite 1. Ohjelman organisaatio vuoden 2023 loppuun saakka	24

1. Johdanto

Vuonna 2019 eduskunta myönsi vesiensuojelun tehostamiseen kansallisesti merkittävän panostuksen, 15 miljoonaa euroa, vuodelle 2019. Vuonna 2020 Rinteen ja Marinin hallitukset linjasivat, että vesiensuojelun tehostamisohjelmaa jatketaan koko hallituskauden ajan vuosina 2020-2023, jonka seurauksena vesiensuojelun tehostamisohjelman suunniteltu kokonaisrahoitus 45 miljoonaa euroa vuosille 2019-2021 kasvoi yhteensä 24 miljoonaa euroa. Vuositasolla ohjelman rahoitus oli 15 miljoonaa euroa vuosina 2019-2021 ja 12 miljoonaa euroa vuosina 2022-2023 ja ohjelman kokonaisrahoitus yhteensä 69 miljoonaa euroa vuosina 2019-2023.

Vesiensuojelun tehostamisohjelman tavoitteena on Itämeren ja sisävesien tilan parantamiseen tähtäävien toimien tehostaminen ja toimenpiteiden laaja käyttöönotto. Sen perustana ovat valtioneuvoston vuonna 2015 ja 2021 hyväksymät alueelliset vesienhoitosuunnitelmat ja valtakunnallinen merenhoitosuunnitelma ja niiden toimenpideohjelmien. Ohjelman periaatteita ovat konkreettisten toimenpiteiden kohdentaminen vaikuttavimpiin tilaa parantaviin toimiin, toimijoiden yhteistyön vahvistaminen sekä uusien toimintatapojen ja menetelmien käyttöönotto.

Vesiensuojelun tehostamisohjelmassa vähennetään maatalouden ravinteiden joutumista vesiin, kehitetään vesitalouden hallintaa maa- ja metsätaloudessa, kunnostetaan vesistöjä, kehitetään kaupunkivesien hallintaa, saneerataan ympäristölle vaarallisia hylkyjä sekä rahoitetaan tutkimusta ja kehitystyötä (kuva 1).

Kuva 1. Vesiensuojelun tehostamisohjelma koostuu kuudesta teemasta.

Kaikissa teemoissa on panostettu konkreettisten toimenpiteiden toimeenpanoa tukevaan tutkimukseen. Sen lisäksi ohjelmassa on panostettu erityisesti Saaristomeren tietopohjan parantamiseen.

[Lue lisää ohjelman taustasta ja tavoitteista \(Vesiensuojelun tehostamisohjelman hankeikkuna\).](#)

Vuodesta 2024 Vesiensuojelun tehostamisohjelman toimeenpanoa jatketaan osana Ahti-ohjelmaa. [Lue lisää Ahti-ohjelmasta \(ympäristöministeriön verkkosivu\).](#)

2. Ohjelman vaikuttavuuden seuranta ja arviointi

Ohjelmaa koskee SOVA-lain yleinen velvollisuus selvittää ympäristövaikutukset ja arvioida niitä riittävässä määrin valmistelun kuluessa (200/2005, 3 §). Ohjelman arvioidut vaikutukset on kuvattu ohjelmatekstissä.

Ohjelmalla kantavana periaatteena on, että ohjelman vaikuttavuutta seurataan koko ohjelman ajan ja seurannan tuloksia hyödynnetään ohjelman toteutuksessa ja arvioinnissa. Vaikuttavuus kuvaa sitä, kuinka hyvin ohjelmalle asetetut tavoitteet saavutetaan ja sen todentamiseksi vaaditaan seurantaa. Seurannalla tuotettua tietoa voidaan puolestaan käyttää ohjaamaan ohjelmassa olevien hankkeiden toimintaa kustannustehokkaisiin toimenpiteisiin sekä tulevien hankkeiden määrittämistä ja toteutusta.

Ohjelmalle laaditaan vuosittaiset työ- ja viestintäsuunnitelmat sekä ohjelman toteutuksen vuosiraportit, jotka perustuvat ohjelman osahankkeiden väliraportteihin. Ympäristöministeriö viimeisteli vuoden 2021 aikana ohjelmalle ja teemoille seurantaohjelman, jonka periaatteiden ja mittareiden mukaan kerättiin tiedot ohjelman vuoden 2021-2023 toimista kaikilta ohjelman keskeisiltä toimijoilta. Ohjelman väliarviointi ulkopuolisen konsultin toimesta valmistui tammikuussa 2022. Ohjelman loppuarviointi tehdään ohjelman päättymisen jälkeen vuonna 2025.

3. Ohjelman toimeenpano ja välitulokset

Ohjelmasta rahoitettujen toimien toteuttaminen jatkuu vielä vuoden 2025 loppuun asti, joten tässä luvussa esitetään välitulokset teemoittain tähän mennessä saavutetuista tuloksista.

3.1 Maanparannusaineet maatalouden ravinnekuormituksen vähentämisessä

Keskeiset tulokset

- Kipsiä levitetty yli 54 000 ha peltoa, levitykseen osallistunut yli 1 500 viljelijää.
- Peltojen kipsikäsitteillä on vähennetty vuosien 2020-2023 aikana fosforin ravinnepäästöjä 77 tonnia (laskennallisesti).
- Rakennekalkin ja maanparannuskuitujen tietopohja vesistö-, maaperä- ja satovaikutuksista on parantunut.

Maataloudesta aiheutuvaa ravinnekuormitusta vähennettiin maanparannusaineiden käytöllä pelloilla sekä rahoittamalla maanparannusaineiden käyttöön ja vaikuttavuuden arviointiin liittyvää tutkimusta, joka mahdollistaisi maanparannusaineiden laaja-alaisemman käytön tulevaisuudessa.

Peltojen kipsikäsitteily

Vuonna 2020 käynnistyi Saaristomerellä peltojen kipsikäsitteily, jonka tavoitteena levittää kipsiä 50 000 hehtaarin peltoalalle Saaristomeren valuma-alueella vuosien 2020-2025 aikana fosforikuormituksen vähentämiseksi.

Kipsi-hanketta laajennettiin vuonna 2022 Euroopan Unionin elpymis- ja palautumistukivälineen (Next Generation EU) rahoitettu (RRF Pilari 1) rahoituksella muille rannikkoalueille, jolloin kipsikäsitteilyn peltopinta-alan tavoite kasvoi 100 000 hehtaariin. Varsinais-Suomen ELY-keskus on vastannut Kipsi -hankkeen hallinnoinnista.

Hankkeessa käytettävä maanparannuskipsi on lannoiteteollisuuden sivutuotetta. Sitä syntyy Siilinjärvellä Yaran apatiittikaivoksella, kun fosforia rikastetaan lannoitteeksi. Sivutuotekipsi on Ruokaviraston hyväksymä maanparannusaine.

Hankkeen alkaessa kipsi toimitettiin laivoilla Skogbyn ja Naantalın satamiin, mistä maantiekuljetuksin maanparannusaine kuljetettiin eteenpäin viljelijöiden pelloille. Vuonna 2022 kipsin toimitukset siirtyivät maantiekuljetuksiksi, koska Saimaan kanavan liikenne keskeytyi Venäjän hyökkäyssodan alettua.

Viljelijöiden pelloilleen saama kipsi on maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen mukaista valtiontukea, jonka ehdot on esitettävä sitovassa lainsäädännössä. Valtioneuvoston asetus maatalousmaan kipsikäsitteilyyn vuosina 2020-2025 myönnettävästä tuesta (510/2020) tuli voimaan 1.7.2020 ja on voimassa 31.12.2025 asti. Kipsin käytöstä on myös voimassa vuoden 2020 alusta takautuvasti voimassa oleva lainsäädäntö, joka varmistaa kipsikäsitteilyn verovapauden maanviljelijöille.

Vuonna 2022 asetukseen sisällytettiin maatalouden ryhmäpoikkeusasetuksen artikkelit 21 ja 22 ja niistä johdettavat muut muutokset asetukseen. Muutos mahdollisti viljelijälle myönnettävän tuen erityyppisten informaatio-ohjauksen keinoin. Lisäksi maatalousmaan kipsikäsittelyn myöntämisen rajoituksiin lisättiin EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (Recovery and Resilience Facility, RRF) edellyttämä uusi tuen myöntämisen rajoitus, joka koskee energiakasvien viljelyyn käytettävää peltoa.

Viljelijöiden neuvonta ja tiedotus kipsihankkeessa

Hankkeen alkuvaiheessa ProAgria Länsi-Suomi tarjosi viljelijäneuvontaa ja tiedotusta Saaristomeren valuma-alueella. Kesäkuusta 2022 lähtien, koko hankealueella on tarjottu mahdollisuus hakea ilmaista kipsineuvontaa kaikille viljelijöille, joilla on kipsikäsittelyyn soveltuvia peltolohkoja. Vuodesta 2022 tilakohtaisesti viljelijäneuvonnasta ja tiedotuksesta on vastannut ProAgria Etelä-Suomi.

Kipsihauista on viestitty aktiivisesti. Hankkeen aikana on tähän mennessä järjestetty noin 30 tilaisuutta ja osallistuttu lisäksi noin 50 tilaisuuteen. Näissä on tavoitettu yhteensä 3 250 henkilöä. Erilaisia viestintätuotteita on valmistunut 138 kpl, kuten uudistettu viljelijäkirje ja lehtijutut.

Peltojen kipsikäsittelyn tulokset

Varsinais-Suomen ELY-keskus on toteuttanut vuosien 2020-2023 aikana kipsihakuja, joiden ansiosta tukipäätöksiä on tehty noin 2 100 viljelijälle. Kipsikäsittelyä on haettu yhteensä noin 70 000 hehtaarin peltoalalle (luvuissa ei ole mukana perutut tukihakemukset). Vuosien 2020-2023 aikana kipsiä on saatu levitettyä yhteensä 54 180 hehtaarille (taulukko 1).

Taulukko 1. Kipsikäsittelyalat merialueittain ja vuosittain (lähde: Kipsi-hankkeen väliraportti)

Kipsikäsittelyala (ha)	Suomenlahti	Saaristomeri	Selkämeri	Merenkurkku	Perämeri
2020		8 698			
2021		8 173			
2022	2 142	5 431	3 841	4 182	5 814
2023	1 641	2 579	3 670	2 883	5 126
Yhteensä	3 783	24 881	7 511	7 065	10 940

Fosforikuormituksen väheneminen

Varsinais-Suomen ELY-keskus on SYKE vastaavat peltojen kipsikäsittelyn vaikutusten seurannasta. Vaikutuksia seurataan hankkeen kolmella omalla sekä ELY-keskuksen neljällä automaattisella vedenlaadun mittausasemalla. Tuloksia täydennetään viikoittain manuaalisesti otettavilla vesinäytteillä. Hankkeessa tehtiin tii-

vistä yhteistyötä Saaristomeren tutkimushankkeen (MAAMERI)-kanssa. Käytännössä työnjako toteutuu siten, että MAAMERI-hanke tuotti seuranta-aineiston merialueilta ja KIPSI-hanke käsittelyalojen alapuolisilta jokivesiltä.

Kipsin tuottama fosforikuormituksen väheneminen riippuu käsitellystä peltoalasta ja ajasta, joka on kulunut kipsinlevityksestä. SAVE-hankkeen Savijokea koskevien tulosten mukaan kipsin vaikutus hiukkasmaisen fosforin huuhtoumaan vähenee ajan funktiona seuraavasti: vähennys-% = $104 - 21y$, jossa y on kipsinlevityksestä kulunut aika vuosina¹. Savijoella 82 % kokonaisfosforista oli hiukkasmaista, ja yksinkertaisuuden vuoksi oletetaan, että sama vähennysprosentti pätee myös kokonaisfosforille.

Suomenlahden ja Saaristomeren valuma-alueiden pellot ovat pitkälti savimailla, mutta muilla merialueilla karkeimpien maalajien ja happamien sulfaattimaiden osuus on suurempi. Vaikutusmekanismin perusteella voidaan olettaa, että kipsi vähentää fosforikuormitusta voimakkaimmin savimailla. Toistaiseksi ei kuitenkaan tunneta, mikä on kipsin vaikutus eri maalajeilla, ja siksi kaikille maalajeille käytettiin samaa vähennysprosenttia (Savijoella savimaita vajaa 80 %). Lähtökuormitus kuitenkin vaihteli merialueittain, joten absoluuttinen vähenemä oli suurin lähtökuormaltaan korkeimmalla Saaristomeren valuma-alueella ja pienin lähtökuormaltaan alhaisimmalta Merenkurkun valuma-alueella.

Laskennallisesti hankkeessa levitetty kipsi on vähentänyt Itämeren fosforikuormaa yhteensä 77 tonnia. Saaristomeren osalta fosforikuorma on vähentynyt yhteensä 55 tonnia (taulukko 2).

[Lue lisää kipsi-hankkeesta \(ELY-keskuksen verkkosivu\).](#)

¹ Ekholm P, Ollikainen M, Punntila E, Ala-Harja V, Riihimäki J, Kiirikki M, Taskinen A, Begum K. 2024. Gypsum amendment of agricultural fields decreases phosphorus losses – evidence on a catchment scale. Submitted to Journal of Environmental Management.

Taulukko 2. Arvio kipsin tuottamasta fosforikuormitusvähenemästä (lähde: Kipsi-hankkeen väliraportti)

Merialue	Kuormitusvähenemä (t fosforia)	Kipsinlevitysvuosi				
		2020	2021	2022	2023	Yhteensä
Suomenlahti	2022			1,1		1,1
	2023			0,8	1,7	2,5
	2022–2023					3,6
Saaristomeri	2020	5,6				5,6
	2021	4,3	10,6			14,9
	2022	3,1	8,1	7,0		18,3
	2023	1,9	5,8	5,4	3,3	16,4
	2020–2023					55,2
Selkämeri	2022			1,8		1,8
	2023			1,4	1,8	3,1
	2022–2023					4,9
Merenkurkku	2022			1,5		1,5
	2023			1,1	2,0	3,2
	2022–2023					4,6
Perämeri	2022			2,9		2,9
	2023			2,2	3,9	6,1
	2022–2023					9,0

Teeman toimeenpanoa tukeva tutkimus

Rakennekalkki ja kuitulietteet

Vuosina 2019-2021 toteutettiin RAKENNEKALKKI- ja KUITU -hankkeet, joissa käytettiin peltokohteissa maanparannusaineina joko rakennekalkkia tai kuitua. Rakennekalkituksen tutkimuskohteet ovat Eurajoella, Turussa ja Paimiossa. Kuitulevityksen tutkimuskohteet ovat Tuusulassa ja Jokioisissa, jossa sijaitsee pitkäaikaisempi kuitukoekenttä.

Kuidun ja rakennekalkin vesiensuojeluvaiikutusten seuranta on jatkunut hankkeiden päättymisen jälkeen vuosina 2022-2023 (RAKENNE-KUITU ja RAKENNE-KUITU 2.0 -hankkeet). Seuranta-hanke päättyy vuonna 2024 ja sen tavoitteena on todentaa kuitu- ja rakennekalkkikäsittelyjen vaikutukset vesistöhuhtoumiin vaihtelevissa sääolosuhteissa valuma-alueittain. Samalla arvioidaan myös rakennekalkin ja maanparannuskuidun satovaikutuksia sekä kuitukäsittelyn vaikutusta maan eroosioherkkyyteen ja ravinteiden huuhtoumaan maapatsaiden sadetussimulaatioilla.

Hankkeista saatujen alustavien tulosten mukaan rakennekalkitus on vähentänyt kiintoaineksen ja hiukkasmaisen fosforin pitoisuuksia salaojavesissä Turussa ja ojavedessä Eurajoella. Vastaavasti kuitukäsittely vähensi sameutta ja kokonaisfosforipitoisuutta ojavesissä. Satovaikutuksista voi todeta, että kevätvehnä hyötyi rakennekalkin maan pH:ta nostavasta vaikutuksesta ja multavasta maasta. Kevätrapsi ei hyötynyt korkeamman pH:n lähtötason lohkolla rakennekalkikäsittelystä, joka oli toteutettu vuonna 2019. Jokioisissa kauran satotasoissa vuonna 2022 ei ollut eroa kuitukäsittelyjen ja vertailualueen välillä.

[Lue lisää Kuidun ja rakennekalkin vesiensuojeluvaiikutukset -hankkeesta \(Suomen ympäristökeskuksen verkkosivu\).](#)

Uoman rakenteen merkitys peltojen kipsikäsittelyssä

Suomen ympäristökeskuksen koordinoiman hankkeen tavoitteena oli selvittää tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet Savijoen alemmalla kipsialueella vuonna 2020 lisääntyneeseen fosfori- ja kiintoainekuormaan. Hanke toteutettiin vuosien 2022-2023 aikana Suomen ympäristökeskuksen ja Turun yliopiston yhteistyönä.

Hankkeessa selvitettiin hydrodynaamisen mallinnuksen keinoin, onko todennäköistä, että uomaston pohjalle Yliskulman ja Parmaharjun välisellä jokiosuudella laskeutunut ja kipsin vaikutuksesta kertynyt aines lähti uudelleen liikkeelle suurten virtausnopeuksien ja matalan ionivahvuuden seurauksena talvella 2020.

Hankkeessa toteutettu hydrodynaaminen mallinnus osoitti, että Savijoella uoman eroosio- ja sedimentaatioprosessit vaihtelevat virtaaman mukaan jokiuoman eri osuuksilla. Hydrodynaamisen mallinnuksen perusteella alemman kipsialueen heikompi vaste kipsikäsittelylle selittyy osin maa-aineksen tilapäisellä varastoitumisella Savijoen pääuoman pohjalle ja aineksen ajoittaisella liikkeellelähdöllä suurten virtaamien aikaan.

Maanparannusaineiden yhteiskäytön mahdollisuudet

Maanparannusaineiden yhteiskäytön mahdollisuudet – kiertotaloutta ja maanhoitoa (AIN3) -hankkeen tavoitteena on selvittää maanparannusaineiden yhteisvaikutusta valumaveden laatuun sekä kunkin aineen vaikutusta peltomaan rakenteeseen ja sadontuottokykyyn. Hanke toteutetaan vuosien 2023-2025 aikana ja sitä koordinoi Luonnonvarakeskus. Hankkeeseen osallistuu Suomen ympäristökeskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Savijoen valuma-alueen keskiosan viljelijät.

Hankkeessa tutkimusalueeksi valikoitui Savijoen valuma-alue, joka on Saaristomeren valuma-alueeseen kuuluva savimaavaltainen viljelyalue. Kipsi, kuitu ja rakennekalkki levitetään valuma-alueen keskiosan pelloille. Yläosan peltoja ei käsitellä. Syksyllä 2023 otettujen viljavuusnäytteiden tuloksia hyödyntämällä arvioidaan, mikä maanparannusaine sopii parhaiten millekin peltolohkelle. Lisäksi hyödynnetään eroosio- ja tulva-aluemalleja, maaperäaineistoja sekä muita lohkotietoja. Viljelijöiden kanssa sovitaan kullakin lohkolla käytettävästä maanparannusaineesta, levitysajankohdasta ja -määrästä. Kipsin, rakennekalkin ja maanparannuskuidun levitykset toteutetaan syksyllä 2024.

Levityksen jälkeen seurataan maaperä- ja satovaikutuksia. Osa käsiteltävistä pelloista on saanut kipsikäsitelyn jo syksyllä 2016, mistä lähtien Savijoen vedenlaatua on seurattu jatkuvatoimisilla mittalaitteilla. AIN3-hanke jatkaa vedenlaadun seurantaan yhteistyössä valtakunnallisen KIPSI-hankkeen kanssa.

3.2 Valuma-aluelähtöinen vesienhallinta maa- ja metsätaloudessa

Keskeiset tulokset

- Valuma-aluekohtaista suunnittelua ja toimenpiteiden toteutusta edistetty.
 - 84 valuma-alue suunnitelmaa valmistunut tai valmistumassa. Ne kattavat 98 000 ha.
 - 96 uutta menetelmää pilotoitu
 - Lähes 2 000 maanomistajaa tavoitettu
- Tietopohjaa kasvatettu:
 - Kaksitasouomat ja muut luonnonmukaiset vesienhallintamenetelmät
 - Valuma-alue lähtöisen vesienhallinnan koordinoiminen kehittäminen
 - Kuivuusriskienhallinta kestäväällä valuma-alue lähtöisellä vesienhallinnalla
 - Rakennetun ympäristön maankäytön ja maa- ja metsätalouden vesienhallinnan kehittäminen ja yhteensovittaminen luonnonmukaisin menetelmin
 - Kuinka päästään suunnittelusta toteutukseen

Maa- ja metsätalouden vesienhallintateeman tavoitteena on edistää maa- ja metsätalouden kestävästä vesienhallintaa valuma-alue lähtöisellä suunnittelulla ja yhteistyöllä vesistökuormituksen vähentämiseksi, ilmastomuutokseen sopeutumiseksi ja samalla parantaen luonnon monimuotoisuutta. Keskeisiä keinoja ovat valuma-alue suunnittelun edistäminen, monitavoitteisten luonnonmukaisten vesienhallintaratkaisujen kehittäminen ja käyttöönoton edistäminen, tiiviimpi yhteistyö eri toimijoiden ja sektoreiden välillä sekä osamisen lisääminen ja jakaminen.

Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan toimenpidekokonaisuuden toimeenpanoa varten maa- ja metsätalousministeriö asetti vesienhallinnan hankeryhmän (2020-2023), jonka tehtävänä oli valmistella ja toimeenpanna maa- ja metsätalouden vesienhallinnan toimia, joilla parannetaan vesitaloutta, vähennetään vesistöjen ravinne- ja orgaanista kuormitusta, kasvihuonekaasupäästöjä sekä parannetaan pelto- ja metsäojien luonnontilaa ja luonnon monimuotoisuutta. Toimilla pyrittiin myös edistämään alueellista ja eri toimijoiden välistä yhteistä toimintaa, kehittämistä sekä erilaisia tavoitteita toteuttavia yhteisvaikutteisia toteutustapoja mm. valuma-alue suunnittelun avulla. Vesienhallinnan hankeryhmän valmisteleva laaja-alainen työohjelma julkaistiin helmikuussa 2022.

Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö valmistelivat yhteistyössä sidosryhmiä kuullen valuma-alue suunnittelun tiekartan, joka julkaistiin tammikuussa 2024. Tiekartan tavoitteena on määrittellä periaatteet monitavoitteiselle valuma-alue suunnittelulle sekä toimenpiteet valuma-alue suunnittelun valtavirtaistamiseksi vuoteen 2030 mennessä. Alueellisesti teeman toimeenpano on tehty valtion avustushankkeina, sen lisäksi on panostettu asiantuntijatyöhön Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen ELY-keskuksissa.

Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan harkinnanvaraisia avustushakujia on toteutettu kolme kertaa, joista ensimmäinen toteutettiin yhteisrahoitteisesti maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Vuosina 2021–2023 käynnistyi yhteensä 49 hanketta, joista ympäristöministeriön rahoituksella 32 hanketta ja maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella 17 hanketta. Avustushakemuksia vastaanotettiin yhteensä 81

[Lue lisää: Valuma-alue suunnittelun tiekartta vuoteen 2030 \(Valtioneuvoston julkaisuarkisto\).](#)

Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan tulokset

Hankkeissa on edistetty valuma-alue lähtöistä vesienhallintaa monipuolisesti. Tyypillisten maa- ja metsätalouden vesienhallinnan suunnittelu- ja toteutushankkeiden lisäksi on esimerkiksi kehitetty happamien sulfaattimaiden vesienhallintaa, tutkittu ja kokeiltu raudan haitallisten vesistövaikutusten vähentämistä turvevaltaisilla metsätalousalueilla, tehty yksityismaiden soiden vesienpalautusta, arvioitu valumavesien varastoinnin potentiaalia maatalouden käyttöön sekä tutkittu ja kehitetty peltojen vesitalouden hallinnataa ja kastelumahdollisuuksia säätösalojen avulla.

Hankkeissa on lisäksi kehitetty yhteistyötä ja vahvistettu verkostoja, tuotettu ja levitetty uutta tietoa ja lisätty osaamista sekä asiantuntija- että maanomistajatasolla. Tehdyt viestintätoimet ovat keskittyneet maanomistajien kanssa tehtävän yhteistyön käynnistämiseen ja ylläpitoon sekä kohde- ja sidosryhmien tavoittamiseen.

Vuosien 2021-2023 aikana hankkeet ovat tavoittaneet yhteensä lähes 2 000 maanomistajaa, järjestäneet yli 200 erilaista tilaisuutta tai tapahtumaa, joissa on ollut yhteensä 4 600 osallistujaa. Hankkeiden toimijat ovat osallistuneet noin 460 muiden järjestämään tilaisuuteen välittääkseen tietoa omasta toiminnastaan, lisätäkseen omaa osaamistaan ja verkostoituakseen muiden toimijoiden kanssa. Hankkeissa on valmistunut yhteensä 620 viestintätuotetta, kuten nettisivuja, sosiaalisen median viestintää, uutiskirjeitä, blogitekstejä, tiedotteita, lehtiartikkeleita ja videoita. Asiantuntija-artikkeleita on julkaistu yhteensä 48.

Valuma-alue suunnittelu on saatu käyntiin hankkeissa ja yhteensä 84 valuma-alue suunnitelmaa on valmistunut tai työn alla. Ne kattavat yhteensä lähes 98 000 hehtaaria. Valuma-alue suunnittelussa merkittävänä on eri maankäyttösektoreiden huomioiminen. Hankkeiden toteutuksessa näkyy melko tasapuolisesti maa- ja

metsätalousalueiden suunnittelu, mutta myös hulevesien vesienhallinta näkyy hankkeissa. Maa- ja metsätalousalueiden yhteistyön lisäämistä tulisi vielä selvästi voimistaa valuma-alue suunnittelun yhteydessä.

Hankkeet ovat toteuttaneet tai käynnistäneet yhteensä 96 erilaista pilottia. Etenkin konkreettiset toimenpiteet ovat herättäneet kiinnostusta ja tämän onkin todettu olevan hyvä keino aktivoida maanomistajia ja muita sidosryhmiä. Konkreettisten pilottien avulla pystytään osoittamaan, millaisia vesienhallinnan keinoja tarkoitetaan, kun puhutaan maa- ja metsätalouden monitavoitteisista ja luonnonmukaisista vesienhallinnan keinoista.

Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan valuma-aluepilottit

Vuonna 2022 käynnistettiin neljä pilottihanketta vesiensuojelulle tärkeissä maa- ja metsätalouskohteissa, joissa keskitytään niihin kehittämistarpeisiin, joita avustushakujen kautta ei ole vielä edistetty. Valuma-aluepiloteissa tuotetaan tietoa ja kehitetään vesienhallintakeinoja ja -toimintamalleja yhdessä maanomistajien kanssa. Pilottien tavoitteena on kehittää keinoja, joilla hallitaan veden määrää, laatua ja kulkua valuma-alueilla. Piloteissa esimerkiksi kehitetään toimintatapoja estämään sitä, ettei ylimääräisiä ravinteita karkaa metsistä ja pelloilta vesistöihin. Piloteissa kokeillaan myös luonnonmukaisia menetelmiä vesienhallinnassa. Ne auttavat sopeutumaan muuttuvaan ilmastoon ja varjelevat luonnon monimuotoisuutta.

ELY-keskusten koordinoimat neljä valuma-aluepilottia ovat käynnissä vuosina 2022–2024. Pilottialueet ovat Aurajoen vesistön Paattistenjoki Varsinais-Suomessa, Espoon Pitkäjärven valuma-alue Uudellamaalla, Kyyveden valuma-alue Etelä-Savossa ja Kovesjoen vesistöalue Pirkanmaalla. Suomen ympäristökeskus toimii pilottien asiantuntijatukena.

Teeman toimeenpanoa tukeva tutkimus

Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan tutkimusta ja kehittämistä toteutettiin rahoittamalla Suomen ympäristökeskuksen koordinoimaa Menetelmiä maa- ja metsätalouden kestävään vesienhallintaan (Valumavesi) -hanketta, jossa selvitetään maa- ja metsätalouden aiheuttaman kuormituksen vähentämistä kaksitasouomien avulla. Hanke toteutetaan vuosien 2020-2024.

Valumavesi-hankkeessa tehdään tutkimusta ja tuotetaan tietoa maatalouden luonnonmukaisesta vesienhallinnasta ja kaksitasouomien fysikaalis-kemiallisista vaikutuksista sekä kaksitasouomista metsätalouden/turvealueiden vesiensuojelumenetelmänä. Erityisesti tutkitaan miten tulvatasanteelliset kaksitasouomat vaikuttavat peltojen ja metsätalousalueiden tulvien hallintaan, kiintoaine- ja ravinnehuuhtoumiin sekä luonnon monimuotoisuuteen.

Hankkeen tämänhetkisten tulosten perusteella näyttää siltä, että kaksitasouomilla on positiivista vaikutusta niin maa- kuin metsätaloudenkin kuormituksen hallinnassa. Verrattuna perinteiseen tapaan hoitaa peltojen

peruskuivatus, voidaan sanoa kaksitasouomien luovan maatalousympäristöön monihyötyisemmän uomaympäristön, joka mahdollistaa paitsi paikalliskuivatuksen toimivuuden, myös parantaa ainakin kiintoaineen pidentymistä, vähentää peltojen tulvimista ja lisää myös monimuotoisuutta.

Hankkeen toimijoiden yhteistyönä toteutettiin Valumavesi-hankkeen verkkosivuilla julkaistu koulutus-/infojulkaisu ”Ohjeistus kaksitasouomien suunnitteluun, mitoitukseen, rakentamiseen ja hoitoon”² sekä laadittiin helposti lähestyttävä Excel-pohjainen laskuri kaksitasouoman mitoitukseen maa- ja metsätalouskohteissa. Lisäksi on tehty podcast tulvatasanteista ja kaksitasouomista.

[Lue lisää Valumavesi-hankkeesta \(Suomen ympäristökeskuksen verkkosivu\).](#)

3.3 Vesistökuunnostukset

Keskeiset tulokset

- Vesien tilaa parannettu tukemalla alueellisia ja paikallisia vesistökuunnostushankkeita.
 - Järviä kunnostettu 46 000 ha*
 - Rannikkovesiä kunnostettu 800 ha*
 - Virtavesiä kunnostettu 19 500 m*
 - Kalabiomassaa poistettu hoito- tai poistokalastuksilla 2,2 milj. kg*
 - 1 300 toimijaa mukana hankkeissa
- Vesistökuunnostustoimijoiden osaamista kehitetty.
- Alusveden suodatusmenetelmän sovellettavuudesta kerrostuvien järvien kunnostusmenetelmänä tuotetaan uutta tietoa.

** Luvut perustuvat ELY-keskusten ilmoituksiin*

Vesistökuunnostuksilla parannetaan ensisijaisesti vesistöjen ekologista tilaa, mutta hankkeilla voidaan parantaa samanaikaisesti lähiympäristön viihtyisyyttä, rantakiinteistöjen arvoa, kalataloudellisia edellytyksiä sekä luonnon- ja maisemansuojelua. Kunnan ja muiden paikallisten toimijoiden sitoutuminen ja yhteistyö ovat ratkaisevia kuunnostushankkeen onnistumisen kannalta.

Vesistökuunnostustoimenpiteet kohdistuvat pääasiassa vesistöissä tehtäviin toimiin, mutta suositeltavaa on, että hankkeissa tehdään samanaikaisesti toimia valuma-alueelta tulevaan ravinne- ja kiintoainekuormituksen vähentämiseksi. Alueelliset ELY-keskukset toteuttivat vuosien 2019-2023 aikana kerran vuodessa valti-

² [Ohjeistus kaksitasouomien suunnitteluun, mitoitukseen, rakentamiseen ja hoitoon, 26.8.2021.](#)

onavustushaun alueellisten vesistökuunnostushankkeiden toteuttamiseen. Hakemusten perustella ELY-keskukset tekivät esitykset uusista rahoitettavista hankkeista ympäristöministeriölle. Syksyllä 2023 vesistökuunnostus- sekä maa- ja metsätalouden vesienhallintahaut yhdistettiin yhtenä keinona resurssien ja toimijoiden ohjaamiseksi yhteistyöhön ja laajempien, valuma-aluelähtöisten hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen.

Vesistökuunnostushankkeiden tulokset

Hankkeiden määrä ja laajuus

Vuosien 2019-2023 aikana ympäristöministeriön avustuksella toteutettiin yhteensä 933 vesiensuojelun hanketta, joihin osallistui yli 1 300 toimijaa. Vesistökuunnostushankkeissa on kunnostettu järviä 46 000 ha, rannikkovesiä 800 ha ja virtavesiä 19 500 m. Hoito- ja poistokalastuksilla on poistettu kalabiomassaa 2,2 milj. kg.

Avustushankkeiden määrä on kasvanut selvästi tehostamisohjelman lisäresurssien myötä. Vesistökuunnostustoimijoilta on pitkään toivottu laajempaa toimijoiden välistä yhteistyötä ja vesiensuojeluvaikutuksiltaan pitkäjänteisempien ja laajempien hankkeiden rakentamista. Tätä on pyritty edistämään verkostotoiminnan tuen, mutta myös hankeavustusten valintakriteereiden kautta.

Pieniä paikallisia hankkeita on edelleen paljon ja niillä on merkittävä rooli paikallisten kunnostusaktiivisuuden ylläpitämisessä. Laajempien ja kokonaisvaltaisempien hankkeiden määrä on kuitenkin kasvanut tehostamisohjelman aikana ja monet hankkeet ovat käynnistäneet uutta alueellista yhteistyötä, onnistuneet kohdistamaan huomiota alueen vesistöjen tilaan, ja toteuttaneet konkreettisia, vaikuttavia vesiensuojelutoimia.

Hanketoimijat

Monilla alueilla on raportoitu kokonaan uusien hanketoimijoiden lähteneen mukaan kunnostuksia tekemään, tai vanhojen toimijoiden aktivoituneen uudestaan. Myös kokonaan uusia suojeluyhdistyksiä tai vastaavia on perustettu. Hanketoimijoista suurin osa on edelleen alueellisia tai paikallaista vesiensuojeluyhdistyksiä tai muita paikallisyhdistyksiä, osakaskuntia tai kalatalousalueita, joiden toteuttamat hankkeet ovat myös pienimuotoisia ja vaikuttavuudeltaan paikallisia. Uusia kuntia on saatu aktivoitua mukaan vesiensuojelun verkostoihin, omarahoittamaan tai jopa lainoittamaan hankkeita, mutta niiden aktiivista roolia hanketoimijoina haluttaisiin edelleen lisätä. Silloin kun kunnat ovat hankkeiden toteuttajina, on hankkeiden läpivienti suunnitelman mukaisesti onnistunut keskimääräistä paremmin. Yritysten tai muiden yksityisen sektorin toimijoiden saaminen mukaan alueen hanketoimintaan on pitkän aikavälin tavoite, jossa on tapahtunut hienovaraista kasvua. Yritysyhteistyön edellytysten parantaminen on yksi keskeisistä kehityskohteista.

Kunnostustoimet ja -menetelmät

Hankkeissa on käytetty yleisesti perinteisiä kunnostusmenetelmiä kuten niittoa, hoitokalastusta, ilmastusta, ja ruoppausta. Toimia on saatu kasvavassa määrin ulottumaan myös valuma-alueilla tehtäviin vesistökuorimitusta vähentäviin toimenpiteisiin, kuten kosteikkojen rakentamiseen tai kunnostukseen. Joillain alueilla valuma-aluekunnostuksilla on pitkät perinteet, ja suunnittelussa huomioidaan ravinteiden pidätyksen lisäksi eroosiosuojaukset, vedenpidätys valuma-alueella ja koko uoman kattavat rakenteet. Joissain hankkeissa on kokeiltu myös uudempia menetelmiä, kuten aktiivihilisuodatusta, uposkasvillisuuden raivausnuottausta, ilmaversokasvillisuuden pressutusta, ruokojen niittoa ja kaasutusta ja ojavesien sekä pohjanläheisten alusvesien suodatusta.

Kunnostusalan osaamisen kehittäminen

Kunnostustoimijoiden osaamisen kehittämistä tuetaan maa- ja metsätalousministeriön valtakunnallisen vesialan osaamisen kehittämishankkeen kautta, jota koordinoi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoituksella toteutettiin vuonna 2021 kunnostusosaamisen-koulutusmoduuli, johon osallistui 118 henkilöä. Koulutus oli viranomaisille maksuton ja siitä saatiin hyvää palautetta. Uusi, syvemmälle kunnostuksen menetelmäosaamiseen keskittyvä, koulutusmoduuli käynnistyi kesällä 2023. Vuonna 2023 osaamishanke käynnisti uusien koulutusten suunnittelun. Tulevien koulutusten sisältö tulee keskittymään mm. tulvasuojeluun sekä vesienhallinnan ja -suojelun rooliin huoltovarmuuden näkökulmasta.

Valtakunnallisen vesistökuunnostusverkoston tuki

SYKE:n koordinoiman valtakunnallisen vesistökuunnostusverkoston toiminnan lähtökohtana on turvata kunnostusasioihin liittyvä tiedonsaanti tasapuolisesti ja valtakunnallisesti. Verkoston perustoimintaan kuuluu erilaisten tapahtumien järjestäminen ja kunnostustiedon välittäminen eri kanavissa, toimijoiden välisen verkostoitumisen edistäminen, kunnostustoiminnan arvioinnin ja seurannan kehittäminen sekä kansainvälisen toiminnan kautta saatavien hyötyjen jalkauttaminen. Lisäksi kunnostusverkostolla on ollut keskeinen rooli vesiensuojelun tehostamisohjelman toimeenpanon ja viestinnän tukemisessa.

Valtakunnallinen vesistökuunnostusverkosto on toiminut vesiensuojelun tehostamisohjelman kunnostusten toteutusryhmän sihteerinä sekä antanut tukea sekä uusille että vanhoille hanketoimijoille verkostojen omien kunnostustapahtumien, kuten webinaarien ja aamukahvien muodossa. Lisäksi verkosto suunnittelee ja toteuttaa yhdessä ympäristöministeriön kanssa hankeavustuskampanjoita sekä ylläpitää vesiensuojelutoimien eri rahoituslähteet yhteen paikkaan –periaatteella pystytettyä Rahat pintaan -verkkosivustoa.

Alueellisten asiantuntijaverkostojen perustamisen myötä yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi on noussut alueellisten verkostojen ja ELY-keskusten tukeminen vesistökuunnostushankkeiden ja valuma-aluelähtöisen vesienhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Verkostolta toivotaan tukea muun muassa verkostojohtamisen

osaamisen kehittämiseen sekä alueverkostojen välisen yhteistyön ja tiedonvälityksen sujuvoittamiseen. Alueverkostoille onkin järjestetty valtakunnalliset verkostopäivät vuosina 2022 ja 2023.

[Lue lisää vesien- ja merenhoidon hankkeista \(Vesiensuojelun tehostamisohjelman hankeikkuna\).](#)

Teeman toimeenpanoa tukeva tutkimus

Ravinteet Poistoon: Alusveden suodatusmenetelmän sovellettavuus (RaPo) -hanke käynnistyi vuonna 2023 ja siinä kehitetään edelleen Lahden Kymijärvellä pilotoitua alusveden suodatusmenetelmää. Tavoitteena on kehittää menetelmän kustannustehokkuutta ja käynnistää menetelmän toteutus ja vaikutusten seuranta uudella järvikohteella. Hanke toteutetaan Suomen ympäristökeskuksen (Syke) ja Helsingin yliopiston (HY) tutkimusyhteistyönä vuosien 2023-2024 aikana.

Hankkeen tuloksena saadaan uutta tietoa menetelmän sovellettavuudesta yleisemmin hyödynnettävänä kerrostuvien järvien kunnostusmenetelmänä. Aktiivisen viestinnän, menetelmäkehityksen ja kokemusten jakamisen avulla voidaan edesauttaa menetelmän jalkautumista jatkossa myös uusille kohteille ja näin ollen edistää vesienhoidon tavoitteiden saavuttamista.

3.4 Alueellisten asiantuntijaverkostojen vahvistaminen

Keskeiset tulokset

- Alueellisten asiantuntijaverkostojen perustamista ja toimintaedellytyksiä tuettu.
- Uutta ja laaja-alaisempaa hanketoimintaa syntynyt.
- Hankkeiden kohdentuminen vesienhoitosuunnitelman tavoitteisiin parantunut.
- Tietoisuus alueiden vesien tilasta kasvanut.
- Toimijoiden verkostoituminen lisääntynyt

Toiminnan tavoitteena on ollut, vesien- ja merenhoidon kannalta keskeisten sidosryhmien osallistaminen, tukeminen, osaamisen kehittäminen sekä valuma-alueiden vesienhoitotyön vahvistaminen. Valtion rooli on muuttunut toteuttajasta hankkeiden avustusten myöntäjäksi, joka edellyttää vahvaa ja osaavaa toimijaverkostoja. Näiden verkoston olemassaolo ja osaaminen ei ole itsestään selvää ja niiden toimintaedellytysten ja osaamisen vahvistaminen on nähty tärkeäksi.

Tulokset

Alueelliset erot verkostojen toiminnan lähtökohdissa, toimintaympäristössä ja verkostoitumisen vaiheissa ovat suuria. Tässä vaiheessa voidaan kuitenkin sanoa, alueiden erityispiirteet huomioiva ja niiden päälle rakentavan toimintamallin muotoutuminen on edennyt melko tasaisesti koko ohjelmakauden ajan ja myös verkostojen välinen yhteistyö on pääsääntöisesti parantunut. Organisoitumisen malleja on useita, ja ne

vaihtelevat kokonaan ELY-vetoisesta sidosryhmäyhteistyöstä jollekin merkittävälle alueelliselle toimijalle ulkoistettuihin hankkeisiin, tai johonkin näiden yhdistelmään. Joidenkin alueiden verkostot ovat yhdistäneet voimansa ja muodostaneet yhteisen verkostohankkeen vesistö- ja valuma-alueellisten vesiensuojelun edistämiseksi alueillaan. Esimerkkinä tästä on Kainuun ja Pohjois-Karjalan yhteinen KAIPPO-hanke. Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukset ovat myös muodostaneet oman rannikkoalueen yhteistyöverkostonsa, mikä on helpottanut rannikkokunnostushankkeiden edistämistyötä, vertaistukea ja -oppimista sekä koordinoitua muiden hankkeiden ja hankerahoittajien kanssa.

Keväällä 2023 valmistui selvitys Vesistökunnostusten alueellisten asiantuntijaverkostojen arviointi (Gaia Consulting Oy). Selvityksessä arvioitiin verkostotoiminnan vaikuttavuutta ja annettiin suosituksia sen kehittämiseksi. Alueellisten verkostojen johtamisen kehittäminen on yksi tärkeä kehityskohde. Uutta osaamista ja uudenlaisia toimintatapoja tarvitaan etenkin tiettyjen tunnistettujen sidosryhmien, kuten yksityisten maanomistajien sekä yritysten kanssa toimimiseen. Myös mittareiden kehittäminen verkostotoiminnan vaikuttavuuden arvioinnin helpottamiseksi tulevaisuudessa on tärkeää. Alueellisten verkostojen perustaminen ja niiden tekemä sidosryhmäyhteistyö ja keskinäinen yhteistyö on luonut vahvan pohjan valuma-alueellisten yhteistyön ja vesienhoidon edelleen kehittämiseksi.

[Lue lisää Vesistökunnostusten alueellisten asiantuntijaverkostojen arviointi -loppuraportista \(Vesiensuojelun tehostamisohjelman hankeikkuna\).](#)

3.5 Kaupunkivesien hallinta ja haitalliset aineet

Keskeiset tulokset

- Kaupungeista vesistöihin päätyviä haitallisia-aineita vähennetty.
 - Hankkeissa tutkittu 82 uutta menetelmää, joista 78 on otettu käyttöön tai niille on luotu. käyttöönottopotentiaali.
 - Hankkeisiin on osallistunut yli 150 yritystä.
- Tietoa hulevesien laadusta lisätty.
 - Hulevedet ovat ennakoitua likaisempia.

Kaupunkivesien hallinta ja haitalliset aineet -teeman tavoitteena on vähentää vesiä pilaavien aineiden päästöjä ja saavuttaa vesien hyvä kemiallinen tila. Lisäksi tavoitteena on myös vähentää muovin määrän määrää ympäristössä. Ohjelman avulla kehitetään ja toteutetaan toimia, joilla haitallisten ja vaarallisten aineiden ja ravinteiden pääsyä pinta- ja pohjavesiin voidaan kustannustehokkaimmin rajoittaa. Lisäksi jatketaan tiedon lisäämistä haitallisten aineiden, kuten hormonitoimintaan vaikuttavien aineiden ja lääkeaineiden, esiintymisestä vesiympäristössä sekä niiden vaikutuksista ekosysteemeihin ja ihmisen terveyteen.

Teemasta on vuosien 2019-2023 aikana toteutettu viisi valtionavustushakua, joiden koordinoinnista vastaa Etelä-Savon ELY-keskus muiden ELY-keskusten asiantuntijatuella. Hakujen painopisteitä ovat viemäröidyt yhdyskuntajätevedet, hulevedet, viemärylivuodot, vesiensuojelu kaupunkien alueiden käytössä ja kokonaisvaltaiset kaupunkivesien hallintasuunnitelmat (hallintasuunnitelmahankkeet käynnistyvät vuonna 2024).

Tulokset

Vuosien 2020-2023 aikana on käynnistynyt 37 hanketta, joissa on tutkittu 82 uutta menetelmää. Tutkituista menetelmistä 78 on otettu käyttöön tai niille on luotu käyttöönottopotentiaali. Hankkeisiin on osallistunut yli 150 yritystä.

Hankkeet ovat järjestäneet yli 170 erilaista tilaisuutta tai tapahtumaa, joissa on ollut yhteensä yli 8 000 osallistujaa. Hankkeiden toimijat ovat osallistuneet lisäksi 77 muiden järjestämään tilaisuuteen välittämään tietoa omasta toiminnastaan, lisätäkseen omaa osaamistaan ja verkostoituaakseen muiden toimijoiden kanssa. Hankkeissa on valmistunut yhteensä 338 viestintätuotetta, kuten nettisivuja, sosiaalisen median viestintää, uutiskirjeitä, blogitekstejä, tiedotteita, lehtiartikkeleita ja videoita. Asiantuntija-artikkeleita on julkaistu yhteensä 50.

Viemäröidyt yhdyskuntajätevedet

Hankkeissa selvitettiin haitallisten aineiden päästöjen pienentämismahdollisuuksia jätevedenpuhdistusta tehostamalla. Haitallisia aineita pyrittiin vähentämään myös kuluttajille ja eri toimialoille suunnatuilla ohjeistuksilla. Hankkeissa todettiin, että sairaalan jätevesille nykytekniikalla tehtävällä kohdepoistolla voitaisiin saada poistettua suurin osa lääkeaineista. Tämä pienentäisi kunnallisten jätevedenpuhdistamojen lääkeainekuormaa merkittävästi.

Hulevedet

Hulevesihankkeissa pyrittiin selvittämään hulevesien laatua ja vähentämään hulevesien mukana vesistöihin kulkeutuvia haitallisia aineita, mikromuoveja ja roskia. Menetelminä käytettiin mm. valistusta, kaivokohtaisia suodattimia, hulevesien pidätysrakenteita, kasvillisuutta ja suodatusta. Hankkeiden tuotoksia olivat erilaiset hulevesien seuranta- ja käsittelyä koskevat oppaat ja ohjeistukset. Erityistä huomiota kiinnitettiin työmaavesien hallintaan. Käytetystä menetelmästä riippuen, hulevesihankkeissa saatiin vähennettyä ravinteita 5–96 %, metalleja 31–66 % ja kiintoainetta 63–80 % (HAMK, HKI, Oulu, Savonia). Eri ravinteiden ja metallien kohdalla menetelmien poistotehot olivat erilaisia. Pidä Saaristo Siistinä ry:n kaivonkansikampanja ja video herättivät suurta mielenkiintoa kaupungeissa ja kiinnittivät ihmisten huomiota hulevesien roskaantumiseen.

Viemäriylivuodot

Hankkeissa keskityttiin viemäriylivuotojen havaitsemiseen ja ylivuotoriskien kartoittamiseen sekä ylivuotojen torjuntaan. Viemäriylivuotojen ennaltaehkäisemiseksi testattiin mm. uusia teknologioita ja menetelmiä sekä hyödynnettiin kartoituksia ja mallinnusjärjestelmiä viemäriverkoston kokonaistilannekuvan saamiseksi. Ylivuotojen vaikutusten hallintaan tuotettiin monenlaisia ratkaisuja uuden teknologian mahdollistamasta nopeammasta tiedottamisesta ylivuotoreittien varrella olevien ympäristöriskien kartoittamiseen ja hallintaan asti, ja seurattiin haitallisten aineiden pitoisuuksia. Ilmastonmuutoksesta tuleviin haittoihin varauduttiin huomioimalla meriveden nousun vaikutus pumppaamojen tulvimisriskiin. Lisäksi käsiteltiin hulevesiin liittyviä riskejä arvioimalla, mitkä pumppaamot sijaitsevat tulvaojiin nähden matalalla.

Hankkeissa saatiin kalliin teknologian käytön lisäksi uusia lupaavia tuloksia myös edullisemmista ratkaisuista, kuten sähkönkäytön, sademäärätiedon ja sähkönjohtavuuden seurannan hyödyntämisestä osana jätevesiverkoston parempaa kokonaishallintaa. ViKuri-hankkeessa tuotettiin myös oppaat savukokeen toteuttamiseen ja herkkien alueiden kartoitukseen.

Hankkeiden yhtenä tärkeänä tavoitteena oli viemäriylivuotojen ennaltaehkäisyyn ja ympäristövahinkojen minimointiin tähtäävän yhteistyön lisääminen ja vahvistaminen eri toimijoiden välillä, erityisesti kuntaorganisaatiossa. Kaupunkivesiteemasta avustetut viemäriylivuotohankkeet motivoivat kuntia ja yrityksiä kehittämään ja kokeilemaan tapoja ylivuotoriskien parempaan hallintaan ja ympäristövahinkojen minimointiin entistä nopeammilla ja taloudellisemmilla tavoilla ja jakamaan vastuuta kunnan ja vesihuoltolaitoksen välillä. Hankkeiden tulokset auttavat osaltaan kohdentamaan tehokkaammin verkoston tutkimiseen ja korjaamiseen käytettävissä olevia rajallisia resursseja.

Alueidenkäyttö

Vuoden 2023 aikana käynnistyi yhteensä seitsemän uutta hanketta, joiden aiheena on alueiden käytön, kaavoituksen ja vesihuollon sekä kunnan muiden vesiensuojeluun vaikuttavien toimialojen yhteistyön toimintamallit kaupunkien viemäroityjen hulevesien ja jätevesien hallinnassa. Hankkeiden tavoitteena on:

- Luoda menettelytapoja, toimintamalleja ja tietopohjaa jätevesien ja hulevesien hallinnan huomiointiin
- kaupunkien alueiden käytön suunnittelussa ja kaavoituksessa.
- Esittää malleja ja tapoja kuntien välisen sekä kunnan sisäisten toimialojen välisen yhteistyön lisäämiseen, valuma-alueiden käytäntöjen yhtenäistämiseen, resurssipulan tasaamiseen ja osaamisen jakamiseen.
- Tunnistaa parhaita käytäntöjä ja toimintamalleja erilaisiin hallintomalleihin ja kaupunkirakenteisiin.

Teeman toimeenpanoa tukeva tutkimus

Vuonna 2022 valmistui ympäristöministeriön ja Kuntaliiton teettämä selvitys hulevesien laadusta, jonka toteutti Ramboll.

Selvitys käsittelee taajama-alueiden valumavesiä lukuun ottamatta teollisuusalueiden hulevesiä. Tavoitteena on kannustaa muun muassa rakennus- ja infra-alaa ja kuntia ennaltaehkäisemään hulevesien likaantumista tai määrää sekä käsittelemään hulevesiä paremmin.

Selvityksen mukaan hulevedet eivät ole niin puhtaita kuin aiemmin on arvioitu. Hulevedet sisältävät muun muassa ravinteita, raskasmetalleja, suoloja (kloridia ja natriumia), kiintoainesta, öljyjä ja hiilivetyjä sekä mikromuoveja. Sateiden ja sulavan lumen synnyttämä hulevesi johdetaan usein pois kaduilta hulevesiviemäriin tai ojiin, joista ne lopulta päätyvät käsittelemättä mereen tai vesistöön. Hulevesien syntyyn ja käsittelyyn pitääkin kiinnittää nykyistä enemmän huomiota.

Hulevesien likaantumista kannattaa ennaltaehkäistä tai likaantuneiden hulevesien määrää vähentää niiden syntypaikalla - hulevesirakenteiden rakentaminen on aina kalliimpaa.

[Selvitys on ladattavissa Kuntaliiton sivuilta.](#)

3.6 Hylkyjen saneeraus

Keskeiset tulokset

- Öljynpoisto-operaatio toteutettu neljässä korkean riskin hyllyssä ja viidennen kohteen saneerausta valmistellaan.
- Vastuuviranomaisten osaamista ja yhteistyötä on vahvistettu sekä viranomaisvastuita selkeytetty.

Teeman tavoitteena oli pienentää hyllyistä aiheutuvaa öljyonnettomuuden riskiä Suomen aluevesillä. Hylkyteemasta vastasi Suomen ympäristökeskus (Syke), ja työtä ohjasi ympäristöministeriön kutsumista asiantuntijoista koostuva ohjausryhmä, johon kuuluivat Merivoimat, Rajavartiolaitos, Pääesikunta, Traficom ja Museovirasto.

Suomen ympäristökeskuksen arvion mukaan Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä on yli tuhat vanhaa hylkyä, joissa osassa epäillään olevan joko polttoaineena tai lastina öljyä. Näistä parinkymmenen arvioidaan olevan korkea riski meriympäristölle. Hyllyt muodostavat ympäristöuhan niissä olevan öljyn ja haitallisten aineiden vuoksi. Lisäksi ne voivat aiheuttaa haittoja liikenteelle, ympäristön viihtyisyydelle ja jätehuollolle.

Tulokset

Hankkeen aikana on saneerattu neljä hylkyä poistamalla hylkyjen tankeista ja säiliöistä öljyä. Saneeratut hylyt ovat ruoppaaja Veli, kuivarahtialukset Hanna-Marjut, Fortuna ja Beatris. Tämän lisäksi on tehty tarkkoja ennakkoselvityksiä kahdesta muusta hylystä: hinaaja Simsonista ja panssarilaiva Ilmarisesta. Panssarilaiva Ilmarisen saneerauksen kilpailutus toteutetaan keväällä 2024.

Ennen saneerausta hylystä kerätään erityyppistä tietoa sen sijainnista, lastista, kunnosta ja öljypäästön mahdollisuudesta. Hylkyjen tilaa seurataan ja öljynpoistokohteet valitaan riskiperusteisesti tutkimusten ja seurantatietojen perusteella. Samalla on ryhdytty valmistelemaan seurantaohjelmaa, koska riskihylkyjen pitkäaikaista öljyvuotojen seuranta ei ole laajemmassa mittakaavassa aikaisemmin tehty.

Vuoden 2023 alussa astui voimaan ympäristönsuojelulain muutos. Uudessa ympäristönsuojelulain muutoksessa (963/2022) tarkennetaan Suomen ympäristökeskuksen tehtäviä liittyen ympäristövahingon vaaraa aiheuttaviin hylkyihin ja öljy- tai muun kemikaalivahingon yhteydessä likaantuneiden eläinten hoitamisen järjestämiseen.

Ympäristövahingon vaaraa aiheuttavia hylkyjä on tutkittu ja saneerattu Suomen ympäristökeskuksessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa viime vuosina Vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoituksella.

Ympäristönsuojelulain muutoksen (963/2022) keskeisimpiä kohtia ovat:

- Osoittaa lainsäädännössä vastuuviranomainen ympäristövahingon vaaraa aiheuttavien hylkyjen seurannalle ja saneeraukselle.
- Vallitseva nykytila ei muutu, vaan laissa selkeytetään tehtäviä koskevaa sääntelyä.
- Yksittäisten hylkyjen varsinaiseen saneeraukseen haetaan määrärahaa erikseen valtion talousarvio-osta sen tullessa ajankohtaiseksi.
- Tietyn hyllyn saneerauksen valmistelu aloitetaan riskiperusteisesti hyödyntäen hyllyn seurantatietoa sekä hylystä tehtävää riskiarviota. Saneeraustoimenpiteiden valmistelun aloittamisesta päätetään käytännössä yhteistyöryhmässä, joka koostuu keskeisistä viranomaisista. Hylkytehtävään on laadittava toimintasuunnitelma, jossa sovitetaan yhteen tehtävään liittyvät viranomaisroolit sekä laaditaan kriteerit saneerauspäätökselle.
- Puolustusvoimat on velvollinen antamaan tarvittaessa virka-apua Suomen ympäristökeskukselle.
- Ympäristönsuojelulain muutos, jossa Merivoimia edellytetään antamaan virka-apua Suomen ympäristökeskukselle, mahdollistaa lyhyet hylkytutkimusmatkat myös Merivoimien aluksilla. Tähän vaikuttaa kuitenkin Itämeren turvallisuuspoliittisen tilanteen kehittyminen ja se, miten Merivoimat kykenee osallistumaan hylkytutkimukseen oman ydintoimintansa ohella.

3.7 Itämeren ja vesien tilan selvitykset ja tutkimus (MAAMERI-hanke)

Keskeiset tulokset

- Tietopohjaa vahvistettu Saaristomeren tilan parantamiseksi.
 - Tietoa lisätty jokien kuljettaman hiukkasaineen fosforipitoisuudesta ja koostumuksesta, sen laskeutumisesta pohjalle ja hajoamisesta. Sedimentaatiota ja virtausolosuhteita koskevien tietojen pohjalta voidaan arvioida myös sisäisen kuormituksen merkittävyyttä rehevöitymiskehityksessä.
 - Tietoa kerätty useista veden tilaa kuvastavista fysikaalis-kemiallisista ja biologisista muuttujista. Esimerkiksi pohjan rihmalevästön määrän ja lajiston havaittiin ilmentävän selvästi fosforipitoisuuden vaihtelua eri etäisyyksillä jokisuusta.
 - Tietoa lisätty KIPSI-hankkeen vaikutusten seurantaan.

Ohjelmassa tuotetaan Itämeren ja sisävesien suojelua tukevaa tutkimustietoa, joka auttaa kohdentamaan tilaa parantavia toimenpiteitä vaikuttaviin ja kustannustehokkaisiin kohteisiin. Maameri -hanke toteutettiin vuosien 2020-2022 aikana ja sen toteuttamisesta vastasi Suomen ympäristökeskus yhteistyössä Turun yliopiston, Helsingin yliopiston, Geologian tutkimuskeskuksen, Ilmatieteenlaitoksen, Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ja Åbo Akademin kanssa.

Hankkeessa selvitettiin, kuinka Saaristomeren ekosysteemit ja eliöstö reagoivat maalta tulevan ravinnekuormituksen muutoksiin. Lisäksi MAAMERI- ja Kipsi-hankkeen kokemusten pohjalta valittiin edustavimmat seuranta-alueet ja -pisteet pitempiaikaiseen seurantaan, jotta ravinnekuormituksen vähentämistoimien vaikutusaika ja pitkäaikaisvaikutukset voidaan luotettavasti arvioida.

MAAMERI-hankkeen tavoitteiden toteutuminen ja seuranta

MAAMERI-hanke valmistui vuonna 2022. Hankkeessa tuotettiin meren- ja vesienhoidossa käytettävän mallinnuksen kehittämiseen tarvittavaa tutkimustietoa ja näin tarkennettiin Saaristomeren ravinnekuormituksen vähennystavoitteita. Lisäksi vahvistettiin Saaristomeren rehevöitymisen vaikutuksiin liittyvää tietopohjaa monipuolisesti. Tutkimuksia tehtiin laajasti koko Saaristomeren alueella ja erityisesti Paimionjoen suulta avomerelle ulottuvalla alueella.

Hankkeessa tehty tutkimus tarkensi kuvaa jokien kuljettaman partikkelimaisen aineksen fosforipitoisuudesta, koostumuksesta sedimentaatiosta ja hajoamisesta etenkin savisamean Paimionjoen jokiavomerijatkumolla. Hankkeessa tuotettiin uutta tietoa ennestään tuntemattomien alueiden merenpohjan maalajeista sekä uusien näytekosten sedimentin P:n liukoisuus- ja sitoutumismuodoista. Tulosten mukaan suurimmat happiolosuhteisiin reagoivan P:n pitoisuudet löytyvät sisäsaaristosta, Mynälahden eteläpuolelta ja Ke-

miön itäpuolelta sekä Kemiön ja Hankoniemen välisestä saaristosta. Tarkentuneet tiedot Saaristomeren sedimenttien maalajeista ja fosforin esiintymismuodoista auttavat tarkentamaan tulevaisuudessa rannikkomallin sisäisen fosforikuormituksen arviota Saaristomerellä.

Vuosina 2020–2022 MAAMERI-hankkeessa tehtiin eri tutkimusaluksilla yhteensä 10 kenttätutkimusmatkaa. Hankkeen käytössä olivat merentutkimusalukset Aranda, Geomari, Augusta ja Aurelia, ja lisäksi tutkimuksia tehtiin pienemmillä veneillä.

Hankkeen seuranta jatketaan vuosina 2024–2025 keskittyen fosforipitoisuuden ja sameuden vaihtelujen havaitsemiseen automaattimittarien, satelliittihavaintojen ja maastonäytteiden avulla. Tarkoituksena on todentaa valuma-alueen vesiensuojelutoimien vaikutukset alapuolisten vesialueiden ravinne- ja kiintoainepitoisuuteen.

[Lue lisää MAAMERI-hankkeen loppuraportista \(Vesiensuojelun tehostamisohjelman hankeikkuna\).](#)

Yhteistyö vesiensuojelun tehostamisohjelman KIPSI-hankkeen kanssa

Hankkeessa tehtiin tiivistä yhteistyötä peltojen kipsikäsittely (KIPSI)-hankkeen kanssa peltojen käsittelyjen vaikutusten seurannan suunnittelussa ja toteutuksessa. Käytännössä työnjako toteutui siten, että MAAMERI-hanke tuotti mittaus- ja tutkimusaineistoa aineistoa merialueilta ja KIPSI-hanke seurannan käsittelyalojen alapuolisilta jokivesiltä. Hankeosioiden havaintoalueet on sijoitettu mahdollisimman edustavasti kipsausalojen alapuolelle, jotta saadaan aikaan havaintoketju jokivesistä rannikon lahtiin. Hankkeiden tulokset pyritään mahdollisuuksien mukaan yhdistämään, ja havaintopaikoista muokataan yhteinen kartta. Havaintopaikoista pyritään myös valikoimaan edustavimmat pitkäaikaisempaa seuranta varten.

4. Ohjelman määrärahan käyttö

Ohjelman kokonaisrahoitus on 69 milj. euroa. Määräraha on talousarvion momenteilla 35.10.20 (Ympäristövahinkojen torjunta), 35.10.22 (Eräät ympäristömenot) ja 35.10.61 (Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen), joista kahta ensin mainittua käytetään vastikkeellisiin kulutusmenoihin, ja viimeksi mainittua valtionavustuksiin ja kipsitukeen.

Ohjelman määrärahaa on sen tema-alueilla sidottu vuoden 2023 loppuun mennessä 59,2 milj. €. Luvut edustavat hankintasopimuksin ja avustuspäätöksin myönnettyjä summia sekä ELY-keskuksille osoitettuja määrärahoja. ELY-keskukset raportoivat vuosittain määrärahan käytöstään seuraavan vuoden alussa.

Vuoden 2023 lopussa sitomatonta määrärahaa oli 9,8 milj. €, joka suunnitelman mukaan käytetään vuosina 2024–2025 peltojen kipsikäsittelyyn ja muiden maanparannusaineiden käytön edistämiseen, viidennen hyllyn saneeraukseen ulkopuolisena hankintana, vesien- ja merenhoidon sekä kaupunkivesihankkeiden valtionavustuksiin.

5. Ohjelman viestintä

Ympäristöministeriön viestintätoimien suunnittelu ja organisointi

Viestinnän tavoitteena oli lisätä tietoisuutta ohjelman toimien ja kokeilujen (ml. kaikki teemat ja hankkeet) vaikuttavimmista tuloksista ja konkreettisista vesiensuojelukeinoista, jotta tieto leviää toimien potentiaalisille toteuttajille ja päättäjien tietoon. Lisäksi haluttiin lisätä tietoisuutta ohjelman tarjoamista rahoitusmahdollisuuksista sekä sitouttaa ohjelman toimijoita ja sidosryhmiä yhteistyöhön.

Ohjelmalle laadittiin viestintäsuunnitelma vuonna 2019, ja sitä päivitettiin säännöllisesti vastaamaan ohjelman tavoitteita. Viestintäsuunnitelman tekemistä pohjusti ympäristöhallinnon sekä maatalous-, kaupunkivesi- ja vesistökuunnostusteemojen keskeisten sidosryhmien osallistaminen viestinnän ja vuorovaikutuksen suunnitteluun työpajoissa.

Ohjelmalle laadittiin brändi-ilme ja keskeiset viestintämateriaalit (mm. viestinnän käsikirja, ydinviestit, ppt-kalvot, yleis- ja maatalousesitteet, video, verkkosivut, viestintäohjeistus) heti ohjelman alussa.

Erillisiä viestintäsuunnitelmia on tehty ohjelman kuluessa lisäksi maatalousteemassa peltojen kipsikäsitteilyn, maa- ja metsätalouden vesienhallintaan liittyville piloteille ja kaupunkivesi-teemassa hulevesioppaan viestinnän tueksi.

Ohjelmalle perustettiin viestintäverkosto, johon kuului edustajia ELY-keskuksista, Suomen ympäristökeskuksesta, maa- ja metsätalousministeriötä sekä muista ohjelmaa toteuttavista toimijoista. Verkostoa perehdytettiin ohjelman viestintään. Ohjelman hallinnollinen johtoryhmä sekä ohjelman teemojen keskeisistä sidosryhmistä ja hanketoimijoista koostuva avaintoimijaryhmä ovat olleet keskeisessä roolissa hankkeen tavoitteiden ja tulosten linjaamisessa ja niistä viestimisessä oman hallinnon- tai toimialansa sisällä.

Sidosryhmäyhteistyö ja viestintä

Ohjelman alussa laadittiin kattava sidosryhmäkartoitus ja ohjelman koordinaatioryhmää koulutettiin verkostojen johtamisessa. Keskeisiä työkaluja tässä työssä ovat olleet valtakunnalliset yhteistyöryhmät, kuten vesistökuunnostusten valtakunnallinen toteutusryhmä sekä valtakunnallinen vesien- ja merenhoidon seurantaryhmä. Sidosryhmien näkemyksiä ja osaamista on hyödynnetty myös ohjelman vaikuttavuuden seurannan ja tiedonhallinnan suunnitteluun ja kehittämiseen keskittyneissä työpajoissa vuosina 2019-2020.

Avoimien sidosryhmätilaisuuksien järjestämisen lisäksi ohjelman johto on osallistunut lukuisiin sidosryhmien järjestämiin seminaareihin ja työpajoihin sekä toteuttanut vuonna 2023 kattavan aluekiertueen osallistumalla ELY-keskusten alueellisten vesienhoidon yhteistyöryhmien kokouksiin.

Ohjelmatyön aikana sidosryhmäyhteistyötä vahvistettiin erityisesti maa- ja metsätalouden toimijoiden kanssa, joille mm. järjestettiin oma ohjelman tuloksia ja jatkoa käsittelevät tilaisuudet Helsingissä, Seinäjoella ja Huittisissa. Kaupunkivesiteemassa vuorovaikutusta vahvistettiin luomalla kunnista, järjestöistä ja muista hulevesiasioiden asiantuntijoista koostuva verkosto, joka sparrasi YM:n ns. hulevesioppaan työtä. Vesistökuunnostushankkeille on järjestetty vuosina 2021-2023 useita viestintäseminaareja hankkeiden viestinnän tukemiseksi. Myös keskeisille vesistökuunnostusten sidosryhmille järjestettiin toiminnan ja viestinnän suunnittelun työpaja vuonna 2020.

Ohjelma on viestinyt tavoitteistaan, toimistaan, tuloksistaan, rahoitushauista ja rahoittamistaan hankkeista lähes 30 mediatiedotteella tai uutisella vuosina 2019-2023, ja ohjelman keskeisistä toimista viestittiin myös säännöllisesti sosiaalisen median kanavissa. Kaikille avoimia valtakunnallisia sidosryhmätilaisuuksia on järjestetty vuosittain joko läsnä- tai hybriditilaisuuksina ja monissa suurimmissa tilaisuuksissa on ollut esillä myös ministeriön poliittinen johto. Ohjelmassa järjestettiin yksi maatalouden vesienhallintateemainen mediaretki ja kaksi hylkyhankkeen mediatilaisuutta (2019 ja 2023.) Itämeren riskihylät ja HYLKY-teeman saaneeraustoimet saivat kiitettävästi mediahuomiota.

Pieniä erillisiä viestintäkampanjoita järjestettiin vesistökuunnostuksen ja maa- ja metsätalouden vesienhallinnan teemassa rahoitushakujen markkinoimiseksi sekä maatalouden teemassa maanparannusaineiden viestintämateriaalien levittämiseksi sidosryhmille.

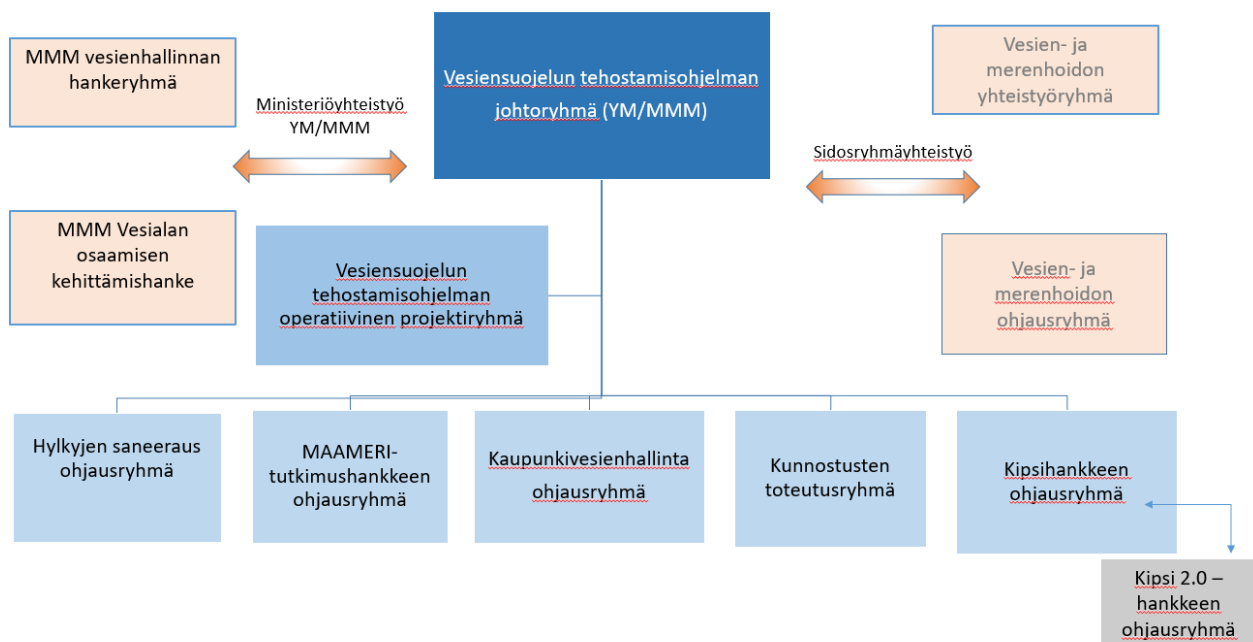
Ohjelman hankkeiden viestintätoimet

Ohjelman rahoittamat hankkeet vastasivat viestinnästä itsenäisesti. Vuosien 2019-2023 aikana hankkeet ovat järjestäneet yli 1 400 tilaisuutta, joihin osallistui yhteensä lähes 35 000 henkilöä. Hankkeet ovat tuottaneet yli 2 500 erilaista viestintätuotetta, kuten tiedotetta, blogia, videoita tai somepäivityksiä sekä 190 asiantuntija-artikkelia. Tieteellisiä julkaisuja on valmistunut 6 kpl.

Liite 1. Ohjelman organisaatio vuoden 2023 loppuun saakka

Ohjelman operatiivinen johto ja ohjaus

Ohjelman kokonaisvastuu on ympäristöministeriön luontoympäristöosastolla. Vesien- ja merenhoidon seurantarayhmä, jossa on mukana vesien- ja merenhoidon keskeiset toimijat ja sidosryhmät, toimii koko ohjelman ohjausryhmänä ja seuraa puolivuositain ohjelman toimeenpanoa. Ohjelman toimeenpanosta keskustellaan säännöllisesti myös vesien- ja merenhoidon koordinaatioryhmässä, joka vastaa vesien- ja merenhoidon suunnittelun organisoinnista. Ohjelman kuudella teemalle sekä kahdelle poikkileikkaavalle teemalle (hankinnat ja rahoitus, viestintä) on vastuuhenkilöt ympäristöministeriössä, joiden tehtävänä on toimia teeman johtavana asiantuntijana ja edistää teeman toteutumista yhdessä ohjelmapäällikön kanssa. Teemojen hankkeiden toteuttamisen tukena toimivat ympäristöministeriön asettamat ohjaus- ja toteuttamisryhmät (kuva 2).

Kuva 2. Vesien- ja merenhoidon tehostamisohjelman organisaatiorakenne ja työryhmät.

Johtoryhmä

Ohjelman johtoryhmän tehtävänä on tukea ohjelmapäällikköä vesien- ja merenhoidon tehostamisohjelman kehittämisessä ja toteuttamisessa. Johtoryhmän puheenjohtajana toimii luontoympäristöosaston vedet ja meret – yksikön päällikkö. Johtoryhmän esittelijöinä ovat ohjelmapäällikkö ja viestintävastaava. Johtoryhmän sihteerinä toimii ohjelman erityisasiantuntija. Muut johtoryhmän jäsenet ovat ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön asiantuntijoita.

Projektiryhmä

Ohjelman projektiryhmän tehtävänä on tukea ohjelman toteuttamista ja organisointiin liittyviä käytännön asioita. Projektiryhmän vetäjänä toimii ohjelmapäällikkö, sihteerinä ohjelman erityisasiantuntija ja jäseninä teemojen, taloushallinnon ja lainsäädännön ja viestinnän vastuuhenkilöt.

Yhteistyö maa- ja metsätalousministeriön kanssa

Maa- ja metsätalousministeriö on nimennyt ohjelmaan johtoryhmään edustajan sekä ruoka- että luonnonvaraosastolta. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön edustajia toimii eri teemojen ja tutkimushankkeiden ohjausryhmissä. Maa- ja metsätalousministeriö asetti neuvoteltuaan ympäristöministeriön kanssa vesienhallinnan hankeryhmän, jonka tehtävänä on ohjata, seurata ja valmistella hallitusohjelman maa- ja metsätalouden vesienhallinnan toimenpidekokonaisuutta. Hankeryhmän tärkeimpiin tehtäviin kuuluu myös sovittaa yhteen toimenpidekokonaisuutta siihen kytkeytyvien maankäyttösektorin ilmasto-ohjelman, kosteikko-ohjelman ja vesiensuojelun tehostamisohjelman, Helmi-ohjelman sekä muiden strategioiden, ohjelmien ja hankkeiden kanssa. Hankeryhmä on tärkeä toimija tehostamisohjelman vesienhallinta teeman edistämässä.

Yhteistyö ympäristöministeriön muiden rahoitusohjelmien kanssa

Ympäristöministeriön luontoympäristöosaston johdolla toteutetaan vesiensuojelun tehostamisohjelman kanssa samanaikaisesti Helmi-elinympäristöohjelmaa ja ravinteiden kierrätysohjelmaa. Ohjelmien tavoitteet ja toimet tukevat vesiensuojelun tehostamisohjelman yleisiä tavoitteita erityisesti yhdyskuntien jätevesien ravinnekuormituksen vähentämisen, kiertotalouden edistämisen, luonnon monimuotoisuuden ja pienvesien suojelun ja valuma-alueen kunnostusten toteuttamisessa.

Helmi-ohjelman keskeinen tavoite on tarkastella elinympäristöjä ja niiden tarvitsemia ennallistamis- ja hoitotoimia laajoina kokonaisuuksina ja usean toimijan yhteistyönä. Kunnostus- ja hoitotoimia keskitetään, jotta ne olisivat luonnon monimuotoisuuden kannalta mahdollisimman vaikuttavia. Helmi-ohjelmassa asetetaan vuoteen 2030 ulottuvat määrälliset ja laadulliset tavoitteet elinympäristöjen kunnostukselle ja hoidolle sekä suojelualueilla että niiden ulkopuolella. Ohjelma toteutetaan 40 toimenpiteellä, joihin kuuluu myös viestintään ja tietopohjan vahvistamiseen liittyviä toimia. Vesiensuojelun tehostamisohjelman teemoista etenkin vesistökuunnostukset ja vesitalouden hallinta maa- ja metsätaloudessa sisältävät monia yhtymäkohtia Helmi-ohjelman kanssa. Tiedonkulun varmistamiseksi ja päällekkäisyyksien välttämiseksi ohjelmien päälliköt pitävät säännöllisesti yhteyttä, jonka lisäksi tiedonkulkua parantaa tiivis yhteistyö pienvesi- ja rantaluontoteemassa.

Ravinteiden kierrätysohjelma rahoittaa hankkeita, joissa hyödynnetään ravinnerikkaita biomassoja ja tuotetaan muun muassa kierrätysravinteita ja uusiutuvaa energiaa. Tällä hetkellä toimeenpannaan seurantar ryhmän laatimaa visiota ravinteiden kierrätyksen tavoitteista vuoteen 2030 toteuttamalla ravinteiden kierrätyksen toimenpideohjelmalla. Ravinteiden kierrätysohjelman avainhenkilöt osallistuvat tehostamisohjelman projektiryhmän kokouksiin säännöllisesti tiedon vaihdon ja yhteisten käytäntöjen varmistamiseksi. Vesien suojelelun tehostamisohjelman ja Ravinteiden kierrätysohjelman tekee tiivistä yhteistyötä ministeriön sisäisessä viestinnässä yhteisellä uutiskirjeellä ja ulkoisessa viestinnässä sidosryhmien suuntaan.

Vuodesta 2024 alkaen Ravinteiden kierrätysohjelma yhdessä Vesien suojelelun tehostamisohjelman ja Saaris-tomeriohjelman kanssa muodostavat Ahti-ohjelmakokonaisuuden.

Hankkeiden hallinnointi ja ohjaus

Kipsihankkeita hallinnoi Varsinais-Suomen ELY-keskus. Rakennekalkki- ja kuitulietteen vaikutusten seuranta-hanketta hallinnoi Suomen ympäristökeskus. Vesistökuunnostushankkeita ja asiantuntijaverkostojen vahvistamista hallinnoivat kaikki (13) ELY-keskukset, joissa on ympäristö- ja luonnonvarat –vastuualue (Y-vastuu-alue). Valtakunnallista kaupunkivedet ja haitalliset aineet teemaa hallinnoi Etelä-Savon ELY-keskus. Etelä-Savon ELY-keskuksen lisäksi asiantuntijoina hankkeiden arviointiin osallistuivat edustajat Hämeen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen, Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-keskuksista. Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan avustushankkeita hallinnoivat Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen ELY-keskukset. Hakemusten arviointiin osallistuivat lisäksi edustajat Etelä-Pohjanmaan, Kaakkois-Suomen, Lapin, Pirkanmaan ja Pohjois-Savon ELY-keskuksista, ympäristöministeriöstä ja maa- ja metsätalousministeriöstä. Lisäksi kaikki alueelliset ELY-keskukset toimivat asiantuntijoina omalle alueella toimivien hankkeiden suhteen. Hylkyjen saneeraus- hanketta sekä Itämeren ja vesien tilan selvityksiä ja tutkimuksia hallinnoi Suomen ympäristökeskus (SYKE).

Viestintä

Ohjelman viestinnästä vastaa ympäristöministeriö yhteistyössä ohjelmaan osallistuvien tahojen kanssa viestintäverkostossa. Ohjelman teemoista vastaavat tahot valmistelevat ja toteuttavat omaa viestintäänsä yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. ELY-keskukset tekevät viestintäyhteistyötä rahoittamiensa hankkeiden kanssa. Lisäksi SYKE:n koordinoima valtakunnallinen vesistökuunnostusverkosto on tärkeä yhteistyökumppani vesien tilaa, hankkeita ja rahoitusta koskevassa viestinnässä.